

RAAP-NOTITIE 1673

Plangebied Noord 29-33 te Franeker

Gemeente Franekeradeel

Archeologisch vooronderzoek:

een bureau- en inventariserend veldonderzoek

Colofon

Opdrachtgever: Adema Architecten

Titel: Plangebied Noord 29-33 te Franeker, gemeente Franekeradeel; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek

Status: eindversie

Datum: mei 2006

Auteur: *dr. J.J. Hekman*

Projectcode: FRNO

Bestandsnaam: N01673-FRNO.doc

Projectleider: dr. J.J. Hekman

Projectmedewerker: J. Pruijm

ARCHIS-vondstmeldingsnummer: 402643

ARCHIS-waarnemingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer/CIS-code: 17209

Autorisatie: drs. H.W. Veenstra

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

telefoon: 020-463 4848

Zeeburgerdijk 54

telefax: 020-463 4949

1094 AE Amsterdam

E-mail: raap@raap.nl

Postbus 1347

1000 BH Amsterdam

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2006

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

1 Inleiding

Algemeen

- *opdrachtgever*: Adema Architecten
- *aanleiding onderzoek*: bouwwerkzaamheden
- *datum uitvoering veldwerk*: 10-05-2006
- *lokale omstandigheden die van invloed zijn geweest op het onderzoek*: het plangebied is bestraat en deels overdekt (carport en fietsenstalling).

Locatiegegevens

- *plangebied*: Het plangebied ligt in het historisch centrum van Franeker, ten zuiden van het Noord.
- *plaats*: Franeker
- *gemeente*: Franekeradeel
- *provincie*: Fryslân
- *kaartblad topografische kaart Nederland 1:25.000*: 05G
- *plangebied in gebruik als*: erf
- *oppervlakte plangebied*: circa 0,03 ha
- *centrumcoördinaten (X/Y)*: 165.341/577.857

Onderzoeksvragen

Zijn er aanwijzingen voor (grotere) archeologische nederzettingen?

Het onderzoek is uitgevoerd volgens de hiervoor geldende normen en richtlijnen die zijn vastgelegd in het Handboek ROB-specificaties (Brinkkemper e.a., 1998). RAAP Archeologisch Adviesbureau en de door RAAP toegepaste procedures zijn goedgekeurd door het College voor de Archeologische Kwaliteit (CvAK), de instelling die het beheer heeft over de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) en die valt onder de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; <http://www.sikb.nl>). Zie tabel 1 voor de dateringen van de in deze notitie genoemde archeologische perioden.

2 Bureauonderzoek

Archeologische gegevens

- *archeologische verwachting*: volgens de Friese Archeologische Monumentenkaart Extra (FAMKE; www.fryslan.nl/binfo/chk/inhoud/startchk.htm) is voor het plangebied voor de periode Steentijd-Bronstijd geen onderzoek noodzakelijk en voor de periode IJzertijd-Middeleeuwen moet worden gestreefd naar behoud. De kans op aanwezigheid van archeologische waarden is groot. De provinciaal archeoloog adviseert een waarderend booronderzoek.

- *ARCHIS-waarnemingen en -vondstmeldingen (nationaal Archeologisch Informatie Systeem):*
 - in plangebied: het plangebied ligt binnen de begrenzingen van de historische kern van Franeker dat als terrein van hoge archeologische waarde in ARCHIS staat geregistreerd (CMA-code 05G-230, Monumentnummer 14971). Dit terrein betreft de oudste bewoningskern op de terp van Franeker (rond de Martinikerk) en de jongere, laat-middeleeuwse stadsuitbreidingen. De terp dateert uit de periode Late IJzertijd t/m Late Middeleeuwen.
 - in de directe nabijheid (< 300 m):
 - ARCHIS-waarnemingsnummer 238748 (direct ten zuidwesten van het plangebied) betreft de vondst van aangepunte middelvoetsbeenderen van een rund die in een cirkel rond een haardplaats of asplek in de grond gestoken waren. Hierbij is aardewerk uit de 16e-17e eeuw gevonden.
 - ARCHIS-waarnemingsnummer 238750 (ten zuidwesten van het plangebied) betreft de vondst van 16e-19e-eeuws aardewerk (o.a. majolica en 16e-eeuws Fries loodglazuur keramiek) en een 17e-eeuws rioleringsysteem.
 - ARCHIS-waarnemingsnummer 238726 (ten zuidwesten van het plangebied, aan de Academiestraat) betreft botresten, aardewerk en een waterput gevonden tijdens graafwerkzaamheden op het binnenterrein van het psychiatrisch ziekenhuis. De waterput is op het wadzand gefundeerd en meet 5,5 m in doorsnede. De put dateert waarschijnlijk in eerste aanleg uit de 15e eeuw.
 - ARCHIS-waarnemingsnummer 238725 (ten zuiden van het plangebied) betreft de vondst van fragmenten Rijnlants proto-steengoed tijdens graaf- en bouwwerkzaamheden ter plekke van het Martena-huis.
 - ARCHIS-waarnemingsnummer 238749 (Schildcampen 46; ten zuidwesten van het plangebied) betreft de vondst van een vroeg 17e-eeuwse vloer en stookplaats tijdens een archeologische opgraving.
 - ARCHIS-waarnemingsnummer 58237 (Breedplaats; ten zuidoosten van het plangebied) betreft de vondst van fragmenten aardewerk uit de IJzertijd/Romeinse tijd, Karolingisch aardewerk en middeleeuws stenen bouw materiaal tijdens een waarderend booronderzoek (Asmussen, 2001).
 - ARCHIS-waarnemingsnummer 58232 (Martiniplantsoen; ten zuidoosten van het plangebied) betreft de vondst van fragmenten kogelpotaardewerk tijdens booronderzoek.
 - ARCHIS-waarnemingsnummer 400962 (Waagstraat; ten zuidwesten van het plangebied) betreft een booronderzoek op het binnenterrein van het voormalige psychiatrische ziekenhuis (oude universiteitsterrein; Hekman, 2005).
- *bekende archeologische gegevens uit andere bronnen:* voor een overzicht van de geschiedenis van Franeker is gebruik gemaakt van Kreger (1993).

Historische gegevens

- *historische kaarten*: op historische kaarten (Blauw, 1649; Schotanus, 1664; Kadastrale Minuut, 1837; Eekhoff, 1851 en 1852; ROBAS Producties, 1990; Ryksargyf yn Fryslân, circa 1830) staat ter plekke van het plangebied bebouwing aangegeven. De bebouwing stond direct aan de straat langs de gracht. Achter de woonhuizen lag een open binnenterrein met tuinen en hoven.
- *historisch gebruik*: het plangebied is sinds de Late Middeleeuwen bebouwd geweest met achter het woonhuis een tuin/hof.

Bodemkundige gegevens

- *bodem volgens Bodemkaart*: niet gekarteerd: bebouwde kom (Stiboka, 1976).

3 Veldonderzoek

Booronderzoek: methode

- *positie boringen*: min of meer gelijkmatig verdeeld over het plangebied
- *gebruikt boormateriaal*: een gutsboor met een diameter 3 cm en een Edelmanboor met een diameter van 7 cm.
- *totaal aantal boringen*: 10
- *minimaal geboorde diepte*: 0,85 m -Mv
- *maximaal geboorde diepte*: 4,0 m -Mv
- *boorbeschrijvingen*: lithologisch conform NEN 5104 (Nederlands Normalisatie-instituut, 1989)
- *X-/Y-coördinaten boringen gemeten met*: meetlint

Booronderzoek: resultaten

- *beschrijving laagopvolging (lithologisch) en interpretatie (lithogenetisch)*: de laagopvolging is van boven naar beneden beschreven. De toplaag bestaat uit een 0,1 tot 0,25 m dikke ophogingslaag (geel, matig fijn tot matig grof, zwak siltig zand) in de boringen 1 en 6 t/m 10. Ter plekke van deze boringen is het plangebied bestraat. Onder deze ophogingslaag en in de andere boringen vanaf het maaiveld ligt een circa 1 tot 1,8 m dikke, recent verstoorde kleilaag (donkerbruinrijze, matig stevige, zwak siltige tot zwak zandige klei). In deze verstoorde kleilaag zijn vele fragmenten rood- en geelbakkende baksteen, mortel, houtskool en enkele fragmenten geglazuurd aardwerk aangetroffen. Deze indicatoren dateren uit de Nieuwe tijd en zijn te relateren aan de bebouwing die in het recente verleden (post-middeleeuwse periode) op dit perceel gestaan moet hebben. Onder de verstoorde kleilaag liggen de natuurlijke kwelderafzettingen: (licht)blauwgrijze klei (zwak siltig, matig stevig, soms met zandlaagjes) en vervolgens grijs zand (zwak siltig, matig fijn). In de boringen 4 en 8 is onder de (licht)blauwgrijze, natuurlijke kleilaag tussen circa 2,7 tot 2,85 m -Mv een circa 0,2 tot 0,45 m dikke kleilaag

(lichtbruingrijs, zwak siltig, matig stevig met veenbrokken) met daarin diverse aardewerkfragmenten en houtskool aangetroffen. De aardewerkscherven liggen direct op de natuurlijke, grijze zandlaag. Onder deze archeologische laag ligt de eerder genoemde grijze, natuurlijke zandlaag.

- *mate van verstoring*: die diepte van de verstoring ten opzichte van het maaiveld als gevolg van (sub)recente bodemingrepen is per boring als volgt:

<i>boring</i>	<i>diepte (recente) verstoring in cm -Mv</i>
1	180
2	85 ODP (kunststof buis/tank?)
3	285
4	135
5	140
6	205
7	185
8	110
9	170
10	185

- *Archeologische indicatoren in boringen*: in de boringen 4 en 8 zijn aardewerkscherven en houtskool aangetroffen. De aardewerkscherven zijn grijsbakkend, circa 4 tot 6 mm dik en onversierd. Eén aardewerkscherf betreft een randfragment met gefacetteerd profiel. Het aardewerk dateert uit de Late IJzertijd/Romeinse tijd. De archeologische indicatoren zijn waarschijnlijk afkomstig van een (verspoelde periferie van een) nederzetting. De indicatoren die in een aantal boringen zijn waargenomen in de verstoorde toplaag (bouw materiaal, geglazuurd aardewerk en houtskool) zijn geïnterpreteerd als afkomstig van de post-middeleeuwse bebouwing die hier heeft gestaan en worden derhalve niet als archeologisch relevant beschouwd.

Periode	Datering
Nieuwe tijd	1500 - heden
Late Middeleeuwen	1050 - 1500 na Chr.
Vroege Middeleeuwen	450 - 1050 na Chr.
Romeinse tijd	12 voor - 450 na Chr.
IJzertijd	800 - 12 voor Chr.
Bronstijd	2000 - 800 voor Chr.
Neolithicum (nieuwe steentijd)	5300 - 2000 voor Chr.
Mesolithicum (midden steentijd)	8800 - 4900 voor Chr.
Paleolithicum (oude steentijd)	300.000 - 8800 voor Chr.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

4 Conclusies en aanbevelingen

Conclusies

Het plangebied ligt in de historische kern van Franeker. De bodem bestaat uit een diep verstoorde toplaag met (sub)recente indicatoren op natuurlijke kwelderafzettingen van klei en zand. In 2 boringen is in de kwelderafzettingen een 0,2 tot 0,45 m dikke (2,7 tot 2,85 m -Mv) kleilaag met houtskool en aardewerkscherven daterend uit de Late IJzertijd/inheems Romeinse tijd aangetroffen. In deze archeologische laag zou heel goed een (verspoelde) periferie van een nederzetting uit de periode vlak vóór en vlak na het begin van de jaartelling kunnen liggen. In de overige boringen zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen die zouden kunnen duiden op de aanwezigheid van een (grotere) archeologische nederzetting.

Aanbevelingen

Op basis van de resultaten van het booronderzoek is sprake van een archeologische vindplaats daterend uit de Late IJzertijd/Romeinse tijd in het zuidelijke deel van het plangebied.

Aanbevolen wordt de in 2 boringen aangetroffen archeologische laag te ontzien bij bodemingrepen, dat wil zeggen geen bodemingrepen uit te voeren die dieper reiken dan 2,85 m -Mv (boring 4) en 2,7 m -Mv (boring 8). Voor het pakket daarboven gelden geen beperkingen ten aanzien van bodemingrepen.

Met betrekking tot de aanbevelingen dient contact op genomen te worden met de provinciaal archeoloog (dr. G.J. de Langen).

Contactpersonen:

- *overheid*: dr. G.J. de Langen, provinciaal archeoloog, provincie Fryslân (tel. 058-2925487).
- *RAAP*: dr. J.J. Hekman, projectleider (tel. 0512- 589140).

Literatuur

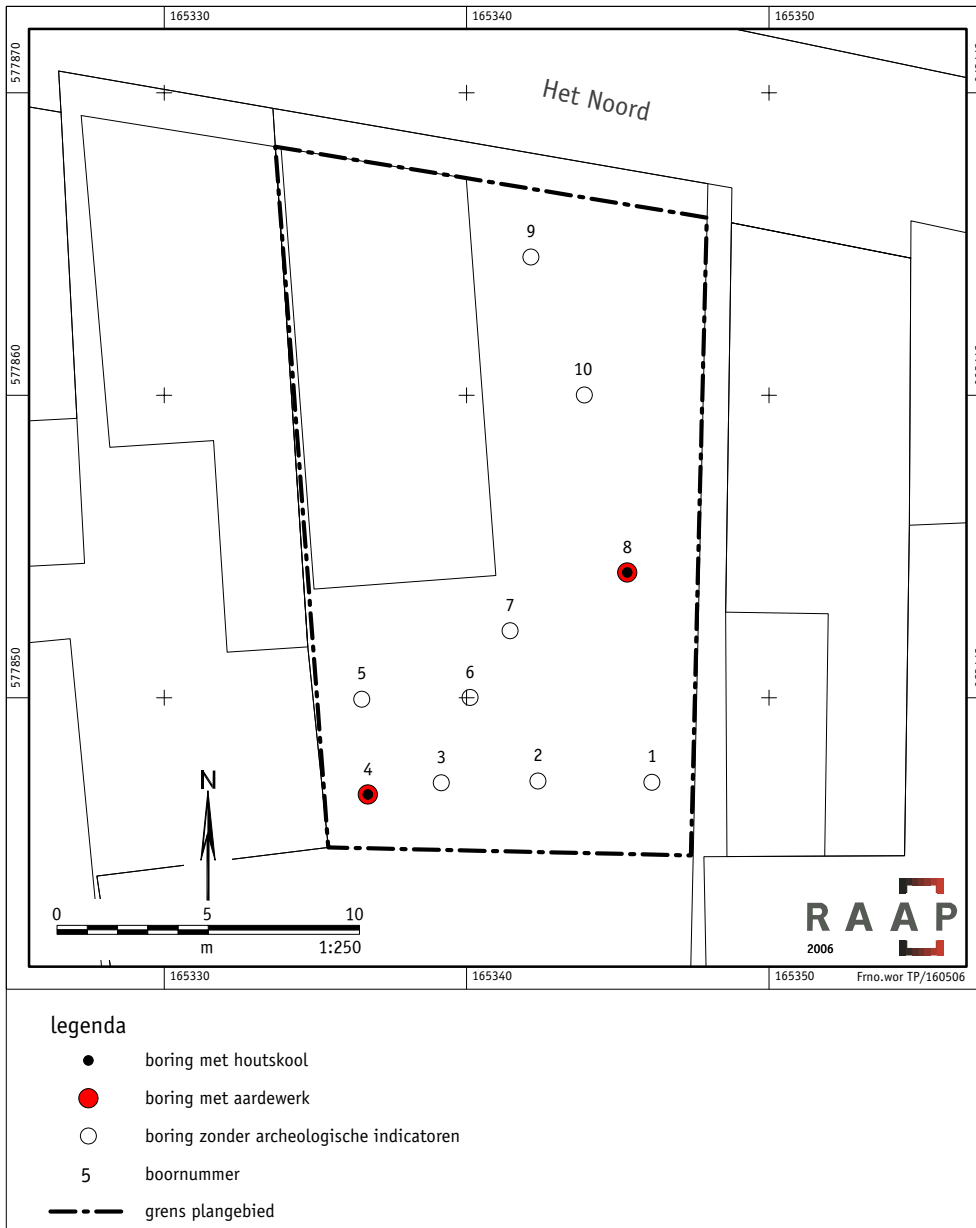
- Asmussen, P.S.G.**, 2001. Breedeplaats te Franeker, gemeente Franeker; een waarderend archeologisch onderzoek. *RAAP-rapport 748*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.
- Blaeu, J.**, 1649. *Tooneel der Steden*. Amsterdam.
- Brinkkemper, O., e.a. (redactie)**, 1998. *Handboek ROB-specificaties*. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort.
- Eekhoff, W.**, 1851. *Nieuwe atlas van de provincie Friesland*. Leeuwarden.
- Fryske Akademy**, 1990. *Kadastrale en prekadastrale Atlas fan Fryslân 1640-1832, 1990, Diel 4: Frjentserderadiel en Frjentsjer*. Fryske Akademy, Leeuwarden.
- Hekman, J.J.**, 2005. Plangebied Waagstraat te Franeker, gemeente Franekeradeel; archeologisch vooronderzoek: een inventariserend veldonderzoek. *RAAP-notitie 1130*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.
- Nederlands Normalisatie-instituut**, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.
- ROBAS Producties**, 1990. *Historische Atlas van Friesland (circa 1920); Chromotopografische kaart des Rijks, schaal 1:25.000*. ROBAS Producties, den IJp.
- Ryksargyf yn Fryslân**, circa 1830. *Kadastrale Atlas Friesland, minuutplannen van circa 1830*. Ryksargyf yn Fryslân.
- Schotanus, Chr.**, 1664, *Beschrijvinge ende Nieuwe Caerten van de Heerlijkheit Frieslandt tusschen 't Flie ende de Lauwers*. Franeker.
- Schotanus à Sterringa, B. & F. Halma**, 1718. *Uitbeeldinghe der heerlijkheit Friesland; zoo in't algemeen als in haare zo bijzondere grietenijen*. François Halma, Ljouwert (kaarten vervaardigd in 1698, uitgegeven in 1718 ; herdruk in 1970).
- Stiboka**, 1976. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Blad 5 West (gedeeltelijk) Harlingen en Blad 5 Oost Harlingen*. Stiboka, Wageningen.

Overzicht van figuren en tabellen

Figuur 1. Resultaten onderzoek.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Bijlage 1. Boorbeschrijvingen.

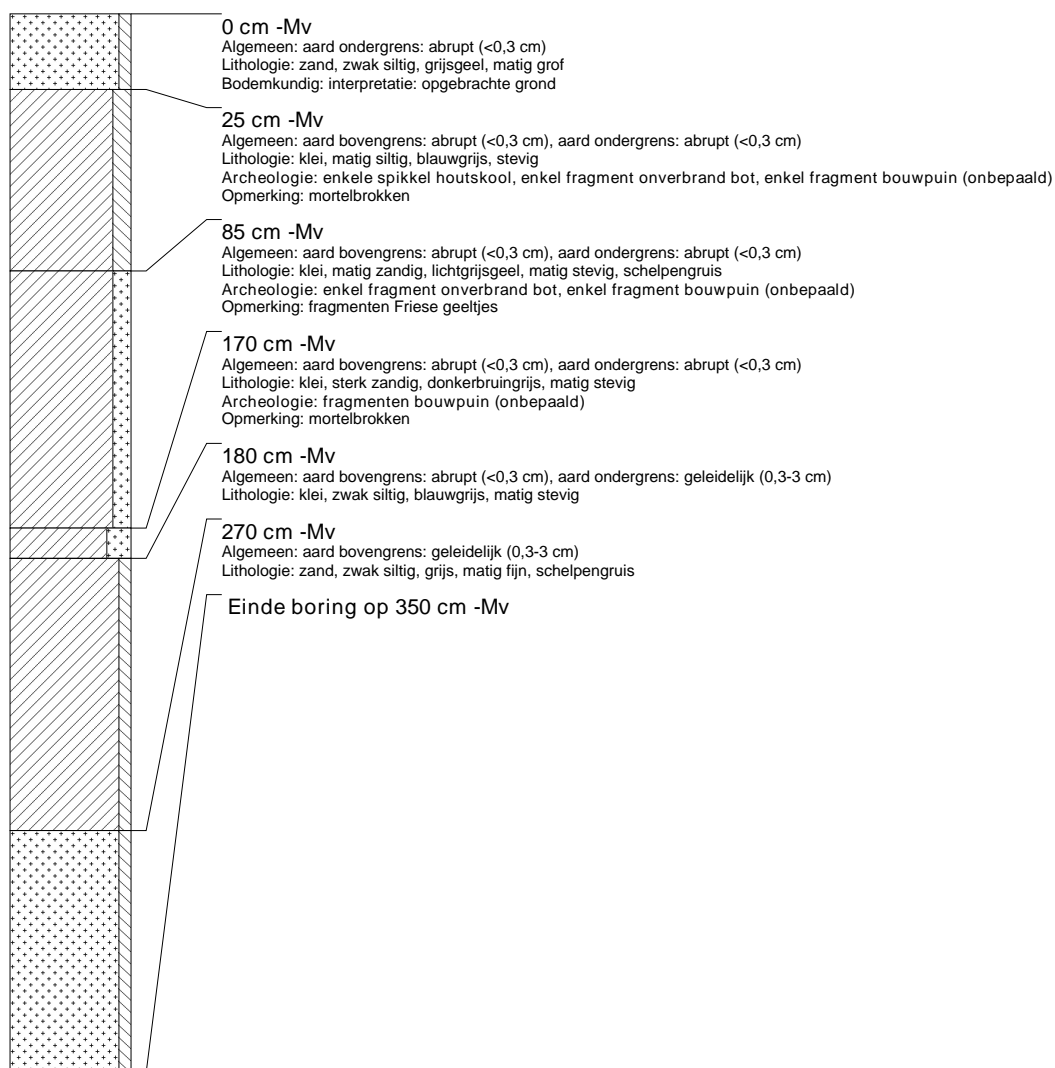

Figuur 1. Resultaten onderzoek

Bijlage 1: Boorbeschrijvingen

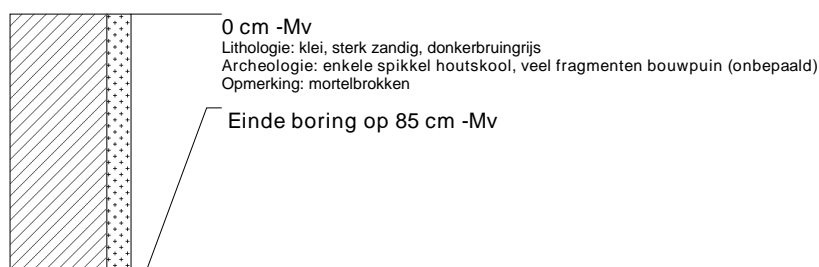
boring: FRNO-1

beschrijver: JJH/JEP, datum: 10-5-2006, boortype: Edelman-7 en guts-3 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: verhard, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Fryslân, gemeente: Franekeradeel, plaatsnaam: FRANEKER, opdrachtgever: BUGEL HAJEMA, uitvoerder: RAAP Noord

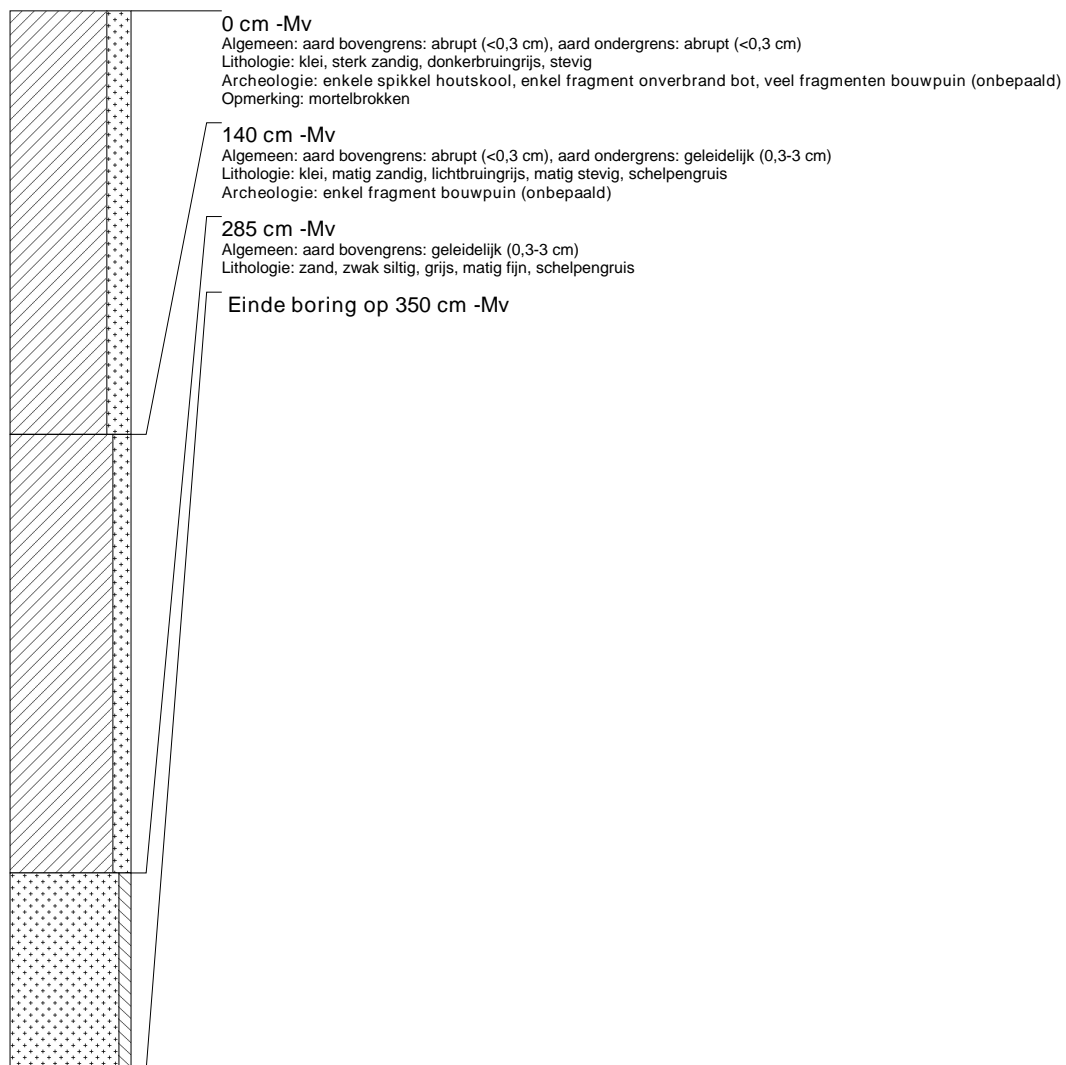
boring: FRNO-2

beschrijver: JJH/JEP, datum: 10-5-2006, boortype: Edelman-7 en guts-3 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: verhard, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Fryslân, gemeente: Franekeradeel, plaatsnaam: FRANEKER, opdrachtgever: BUGEL HAJEMA, uitvoerder: RAAP Noord

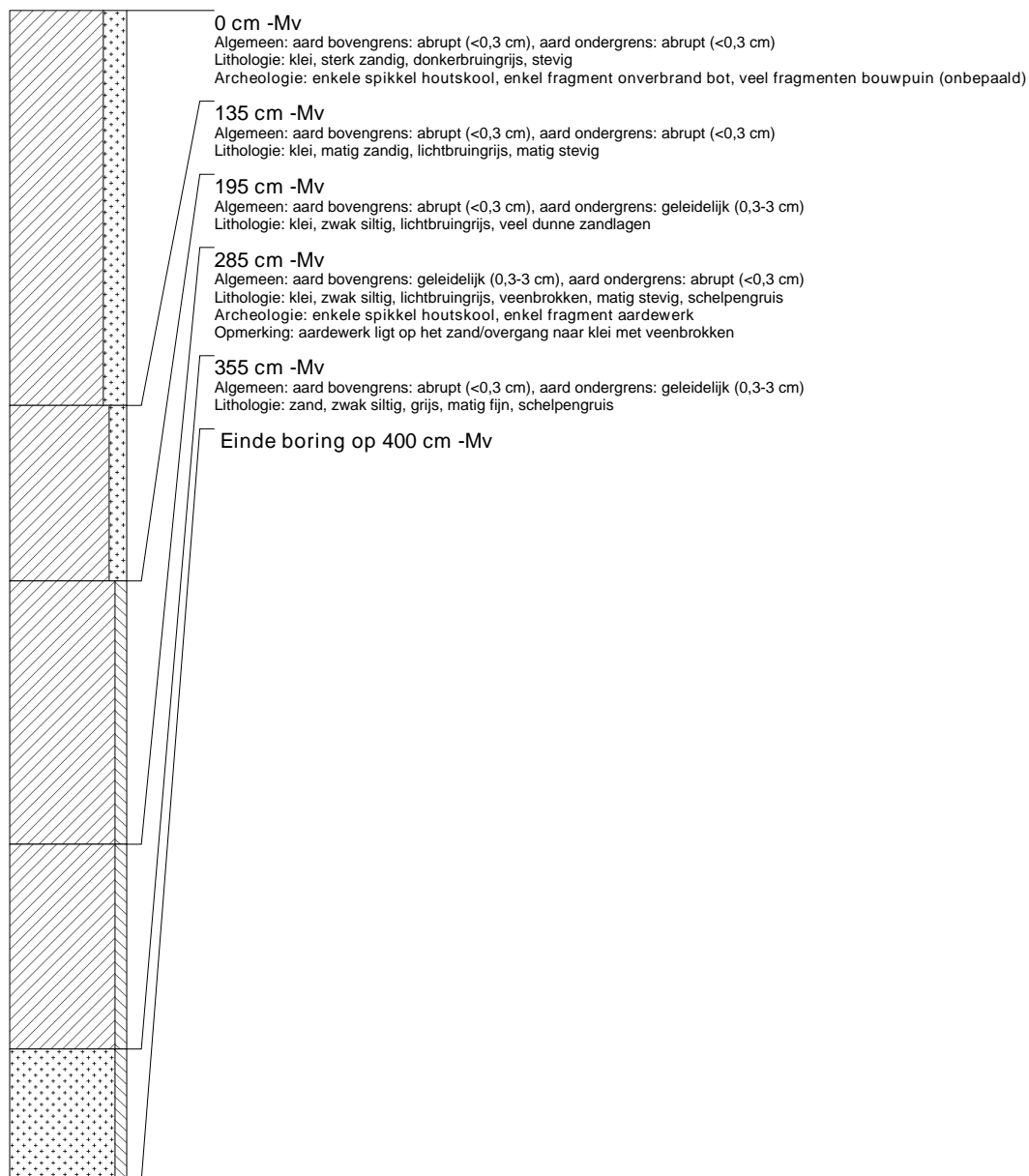
boring: FRNO-3

beschrijver: JJH/JEP, datum: 10-5-2006, boortype: Edelman-7 en guts-3 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: verhard, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Fryslân, gemeente: Franekeradeel, plaatsnaam: FRANEKER, opdrachtgever: BUGEL HAJEMA, uitvoerder: RAAP Noord

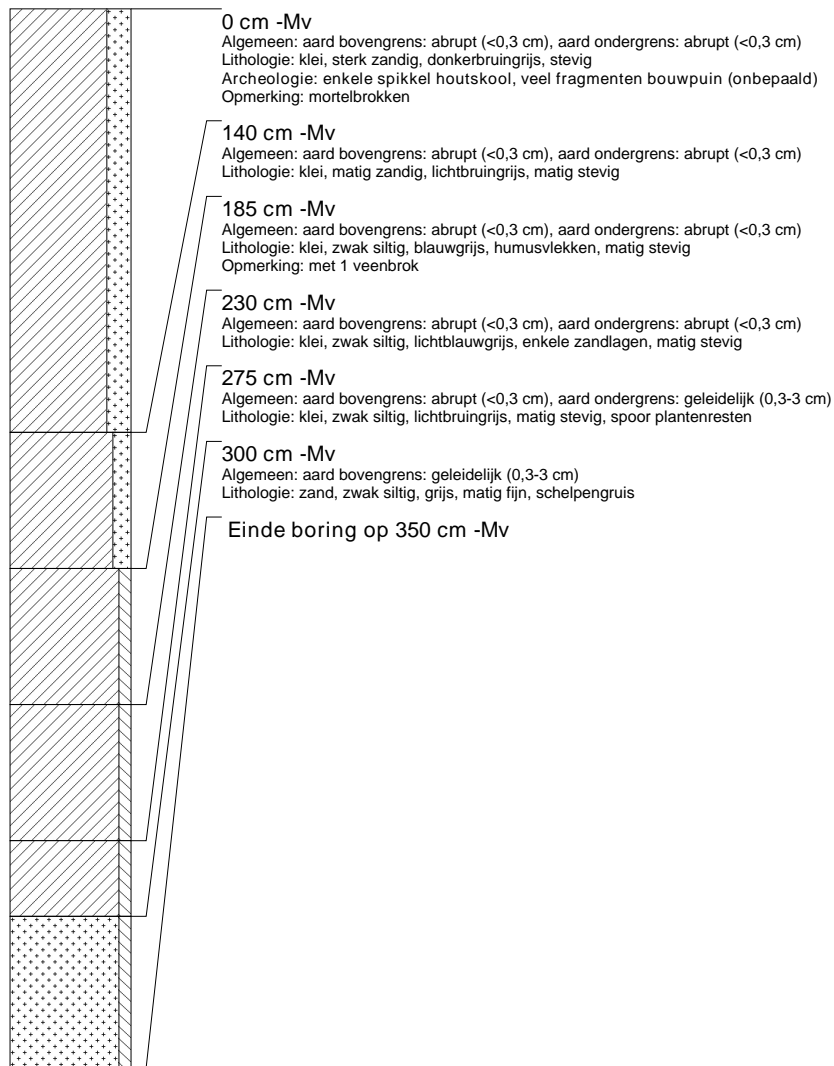
boring: FRNO-4

beschrijver: JJH/JEP, datum: 10-5-2006, boortype: Edelman-7 en guts-3 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: verhard, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Fryslân, gemeente: Franekeradeel, plaatsnaam: FRANEKER, opdrachtgever: BUGEL HAJEMA, uitvoerder: RAAP Noord

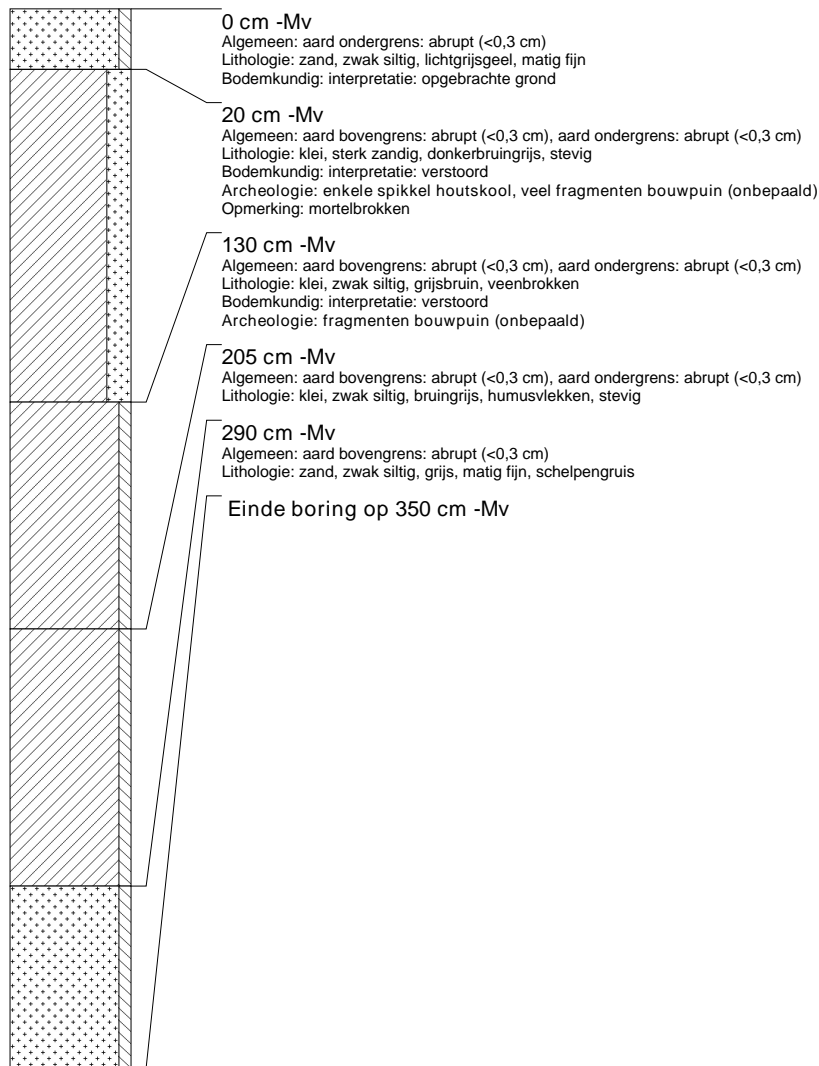
boring: FRNO-5

beschrijver: JJH/JEP, datum: 10-5-2006, boortype: Edelman-7 en guts-3 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: verhard, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Fryslân, gemeente: Franekeradeel, plaatsnaam: FRANEKER, opdrachtgever: BUGEL HAJEMA, uitvoerder: RAAP Noord

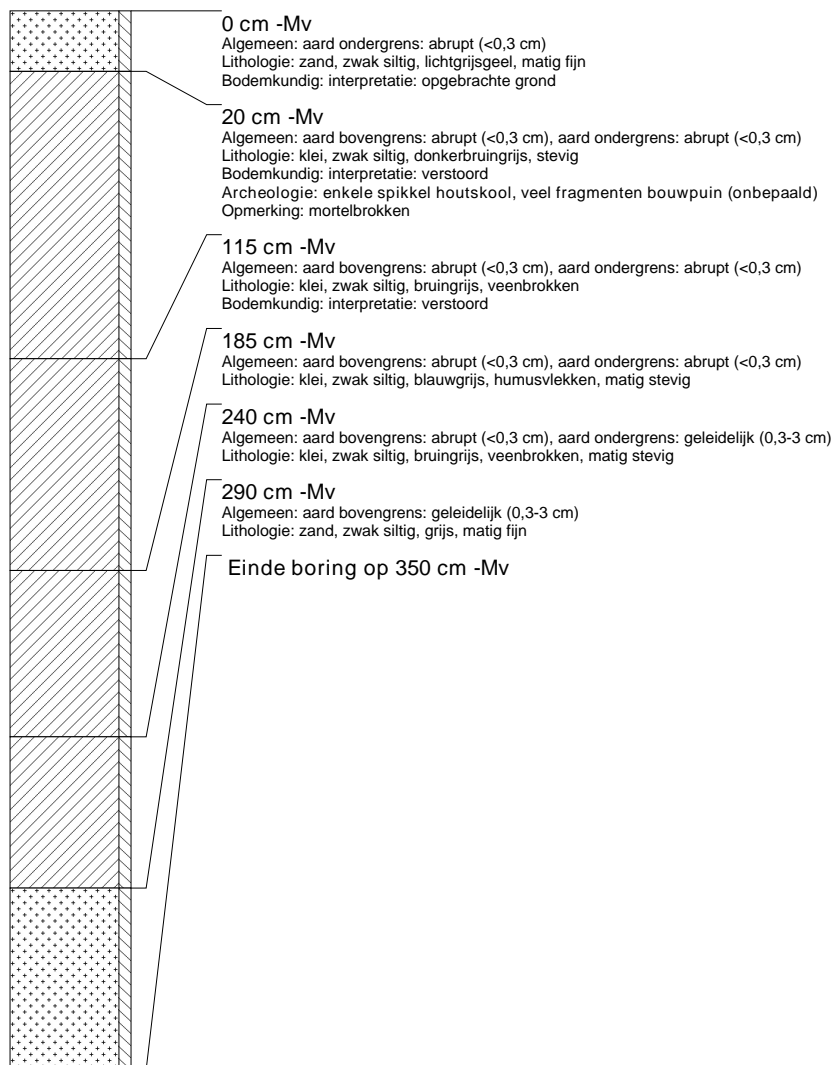
boring: FRNO-6

beschrijver: JJH/JEP, datum: 10-5-2006, boortype: Edelman-7 en guts-3 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: verhard, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Fryslân, gemeente: Franekeradeel, plaatsnaam: FRANEKER, opdrachtgever: BUGEL HAJEMA, uitvoerder: RAAP Noord

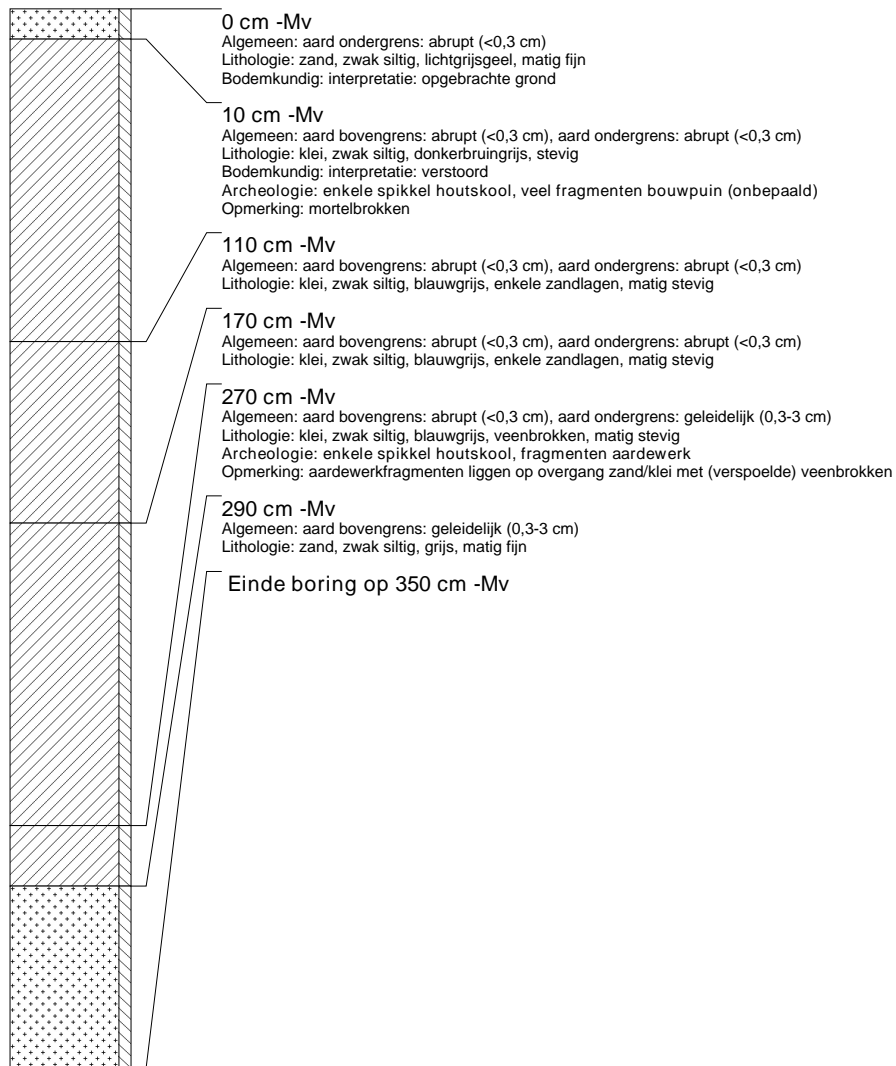
boring: FRNO-7

beschrijver: JJH/JEP, datum: 10-5-2006, boortype: Edelman-7 en guts-3 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: verhard, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Fryslân, gemeente: Franekeradeel, plaatsnaam: FRANEKER, opdrachtgever: BUGEL HAJEMA, uitvoerder: RAAP Noord

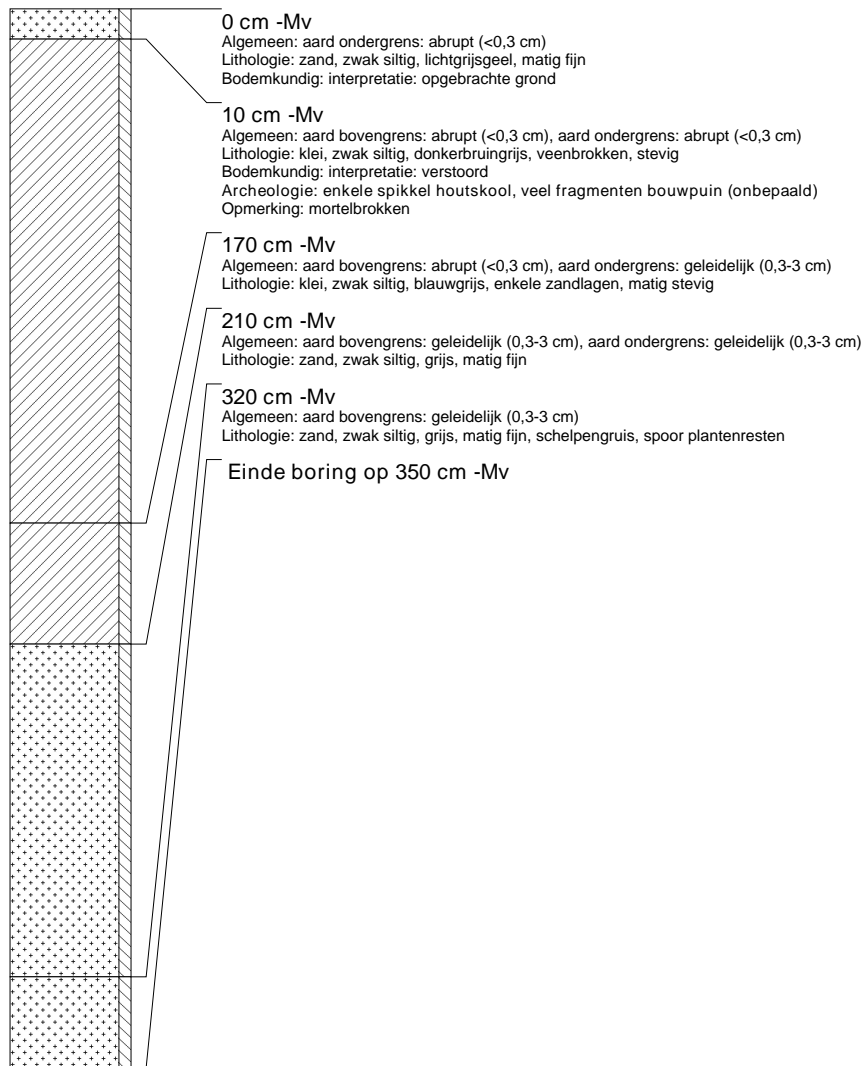
boring: FRNO-8

beschrijver: JJH/JEP, datum: 10-5-2006, boortype: Edelman-7 en guts-3 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: verhard, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Fryslân, gemeente: Franekeradeel, plaatsnaam: FRANEKER, opdrachtgever: BUGEL HAJEMA, uitvoerder: RAAP Noord

boring: FRNO-9

beschrijver: JJH/JEP, datum: 10-5-2006, boortype: Edelman-7 en guts-3 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: verhard, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Fryslân, gemeente: Franekeradeel, plaatsnaam: FRANEKER, opdrachtgever: BUGEL HAJEMA, uitvoerder: RAAP Noord

boring: FRNO-10

beschrijver: JJH/JEP, datum: 10-5-2006, boortype: Edelman-7 en guts-3 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: verhard, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Fryslân, gemeente: Franekeradeel, plaatsnaam: FRANEKER, opdrachtgever: BUGEL HAJEMA, uitvoerder: RAAP Noord

